

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi kansakoululain 71 §:n muuttamisesta ja kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain 4 ja 5 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Kansakoululain mukaan opettaja, joka on menettänyt työkykynsä, voidaan vapauttaa virantoimituksesta ja vapauttaa virastaan. Eräissä tapauksissa tällaiset vammasta tai sairaudesta aiheutuvat esteet voidaan koulutyön järjestelyjen, avustajan ja teknisten apuvälineiden avulla poistaa siten, että viranhaltija voi jatkaa toimintaansa. Jotta

jatkaminen on mahdollista, esitetään kansakoululain 71 §:ää muutettavaksi tarpeellisella tavalla ja valtionosuutta myönnettäväksi opettajaa avustavan henkilön palkkaamiseen. Lait on tarkoitus saattaa voimaan heti niiden tultua eduskunnan hyväksymiksi.

ESITYKSEN PERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne

Kansakoululain (247/57) 71 §:n 1 momentin mukaan viranhaltijan, joka sairauden vuoksi ei kykene virkaansa hoitamaan, on pyydettävä virkavapautta. Kansakoulun johtokunnan eli koulujärjestelmän perusteista annetun lain (467/68) nojalla kunnan koululautakunnan on vapautettava tällainen rehtori, opettaja tai asuntolanhoitaja virantoimituksesta, jollei hän pyydä virkavapautta, ja asia on alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi. Saman pykälän 2 momentin mukaan viranhaltija, joka ruumiinvian tai ruumiin- tai sielunvoimien vähentymisen vuoksi on pysyvästi menettänyt työkykynsä, on velvollinen eroamaan. Jollei viranhaltija kouluhallituksen kehoituksen saatuaan eroa, kouluhallituksen on vapautettava hänet virasta.

Esitetyt säännökset ovat ehdottomia siinä mielessä, että viranhaltija, joka joko ei kykene virkaansa hoitamaan tai on pysyvästi menettänyt työkykynsä, on joko vapautettava virantoimituksesta tai vapautettava virasta, jos hän ei itse

pyydä virkavapautta tai eroa. Säännöksissä ei oteta huomioon sellaisia koulun työn järjestelyn mahdollisuuksia, avustavan henkilökunnan palkkaamista, teknillisiä apuvälineitä ja muita järjestelyjä, joiden avulla viranhaltija voi korvata vammasta tai sairaudesta aiheutuvat toimintansa rajoitukset ja näin säilyttää edellytykset viran hoitamiseksi.

2. Ehdotetut viranhaltijan oikeus- asemaa koskevat muutokset

Viranhaltijan vapauttamista virasta tai virantoimituksesta ei edellä esitetyn perusteella voida pitää aina perusteltuna silloin, kun hän tukitoimin on työkykyinen. Tästä syystä esitetään, että kansakoululain 71 §:ään lisätään uusi 3 momentti, jonka perusteella viranhaltija voisi jatkaa virassaan silloin, kun hänen toimintansa voidaan järjestää.

Menettely, jolla viranhaltija voi jatkaa viranhoitoa apuneuvoin ja avustettuna, on suhteelli-

sen harvinainen. Menettelyn valtakunnalliseksi yhdenmukaistamiseksi ehdotetaan, että asiasta päättää aina kouluhallitus. Päättös voidaan tehdä vain viranhaltijan hakemuksesta. Koska sairautentila tai vamma voi pahentua, ehdotetaan, että lupa jatkaa virantoimitusta annetaan määräajaksi, enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Lupa voidaan antaa lyhyemmäksi ajaksi ja se voidaan uusida tai tarvittaessa peruuttaa.

Viranhoidon jatkamisen edellytyksiä koskevissa asiakirjoissa tulee riittävän yksityiskohtaisesti selvittää tarvittavat järjestelyt. Tällaisia selvityksiä voidaan antaa koulun henkilökunnan työn järjestelyistä, jolloin esimerkiksi opettaja vaihtaa joitakin tehtäviä toisen opettajan kanssa. Opettajan on itse hoidettava varsinainen opetustyö tai se on annettava muun opettajankoulutuksen saaneen viranhaltijan tehtäväksi. Viranhaltijalle voidaan esityksen mukaan tarvittaessa palkata tekninen avustaja. Viranhoidon jatkamisen edellytyksiä koskevassa selvityksessä tulee kuvata avustajan tehtävät sen selvittämiseksi, että näin voidaan osaltaan saavuttaa edellytykset viranhoidon jatkamiseksi. Teknilliset apuvälineet, jotka helpottavat opettajan toimintaa, saattavat antaa myös edellytyksiä virantoimituksen jatkamiseksi. Koulussa voidaan myös tehdä muita järjestelyjä, kuten helpottaa vammaisen liikkumista tai sopia muista työn järjestelyistä, joiden avulla vammautunut tai sairastunut voi toimia virassaan. Milloin tukitoimista aiheutuu kunnalle kustannuksia, on kunnan kanta järjestelyihin selvitettävä.

Viranhoidon jatkamisen osalta on tärkeää, että se ei vaaranna oppilaiden oikeutta saada täysipainoista opetusta. Tämä on keskeinen peruste harjoittaessa virantoimituksen jatkamisen mahdollisuuksia edellä mainittujen tukitoimenpiteiden avulla.

Avustajan määrääminen viranhaltijalle merkitsee, että he yhdessä hoitavat virkaan kuuluvat tehtävät. Viranhaltijan ja hänen avustajansa tosi-asiallinen työnjako riippuu vamman tai sairauden laadusta ja virkaan kuuluvista tehtävistä. Koulukasvatuksen ja -opetuksen vastuu on kuitenkin jakamaton. Viranhaltijalle kuuluu laajemminkin vastuu siitä, että virkaan kuuluvat tehtävät tulevat kokonaisuudessaan asianmukaisesti hoide-
tuiksi. Viranhaltijan ja hänen teknisen avustajansa keskinäisen vastuunjaon selkiinnyttämiseksi on jo ennakolta edellä esitetyn mukaisesti pyrittävä määrittelemään riittävän yksityiskohtaisesti avustajan työn sisältö ja itsenäinen vastuualue. Kun tämän tyhjentävä määrittely ei kuitenkaan ole mahdollista eikä aina tarkoituksenmukaistakaan,

määräytyy vastuunjako viime kädessä siltä pohjalta, että viranhaltija vastaa kaikesta viranhoidosta sikäli kuin hänen vammautuneisuutensa ei aiheuta tähän rajoituksia.

Viranhoito tulisi yleensä tapahtumaan lähes yksinomaisesti opettajan vastuulla hänen avustajansa toimiessa lähinnä teknisenä avustajana. Vahingonkorvausoikeudellisen vastuun kannalta ei oppilaalle tai muulle ulkopuoliselle aiheutuneen vahingon osalta ole merkitystä, onko vahinko viranhaltijan vai hänen avustajansa aiheuttama, koska vahingonkorvauslain (412/74) mukaan ensisijaisessa vastuussa ulkopuoliselle aiheutuneesta vahingosta on pääsääntöisesti työnantaja. Oppilaiden oikeusturvan ja muun aseman kannalta olisi lähtökohdan oltava se, että ei olisi myöskään käytännössä enemmälti merkitystä sillä, hoideaanko avustajan tehtävää työ sopimus- vai virka-suhteen perusteella.

3. Lukion opettajien asema

Lukion opettajien asema vastaa pääpiirteittäin edellä selostettua peruskoulunopettajien asemaa. Kunnallisista ja yksityisistä oppikouluista annetun asetuksen (444/70) mukaan lukion rehtori ja opettaja ovat työ sopimussuhteisia. Mainitun asetuksen 31 §:n mukaan opettajan ja rehtorin toimestaan vapauttaminen tapahtuu kuitenkin samojen periaatteiden mukaan kuin peruskoulussa. Virantoimituksesta ei heitä voida vastaavasti vapauttaa. Asetuksella on tarkoitus antaa säännökset, joiden nojalla rehtori ja opettaja voivat pysyä toimissaan lukiossa vastaavasti kuin edellä on peruskoulun osalta ehdotettu.

4. Peruskoulu- ja lukiolainsäädännön uudistaminen

Tämä hallituksen esitys muuttaa opettajan virantoimituksesta vapauttamista ja virasta vapauttamista vain nykyisin voimassa olevien säännösten osalta. Uuteen peruskoululakiin (476/83) ja lukiolakiin (477/83) sisältyvät nykyisiä vastaavat säännökset, joita ei tässä vaiheessa esitetä muutettavaksi. Peruskoululain ja lukiolain muuttamisesta tulee hallitus antamaan esityksen siinä vaiheessa, kun näiden lakien voimaantuloajan kohta on päätetty. Annettavassa hallituksen esityksessä tullaan esittämään koulun viranhaltijain oikeudellisen aseman muuttamista samojen periaatteiden mukaan kuin tässä esityksessä.

5. Valtionosuuslainsäädännön muuttaminen

Kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain (1112/78) mukaan peruskoulun toimintaan myönnetään kolmea eri lajia valtionosuutta: ensinnäkin opettajien ja rehtorien palkkaukseen myönnettävä likimääräinen valtionosuus, toiseksi todellisiin kustannuksiin perustuva asuntoloista, kyydityksistä ja lakkautuspalkoista aiheutuviin menoihin myönnettävä valtionosuus sekä kolmanneksi valtionosuus, joka myönnetään muihin menoihin oppilasta kohti.

Viranhaltijaa avustava henkilö tulee palkattavaksi suhteellisen harvoissa tapauksissa. Tästä syystä on perusteltua, että tämän henkilön aiheuttamiin kustannuksiin myönnetään todellisten kustannusten mukainen valtionosuus, koska hänen aiheuttamansa lisäkustannus kohdistuu tiettyyn kuntaan ja valtionosuus saadaan näin suunnatuksi juuri tälle kunnalle. Tästä syystä ehdotetaan lain 4 §:n 2 momentin 2 kohtaan uusi todellisten kustannusten mukainen valtionosuusperuste eli viranhaltijoita avustavien henkilöiden palkoista aiheutuvat käyttömenot.

Vastaavasti lukion vaikeasti vammaisten rehtorien ja opettajien avuksi palkattavien henkilöiden palkkauksen valtionosuuden järjestämiseksi on valtionosuuslain 5 §:ää muutettava siten, että sen 2 momenttiin lisätään uusi 1 a kohta, jonka mukaan avustavan henkilön palkasta aiheutuviin menoihin myönnetään todellisten kustannusten suuruinen valtionosuus.

6. Riippuvuus muista hallituksen esityksistä

Valtionosuuslainsäädäntö on ehdotettu väliaikaiseksi sen johdosta, että eduskunta on hyväksy-

nyt kaksi lakia mainitun lain muuttamisesta (480/83 ja 496/83). Ensinmainitulla on muutettu 4 §:n 2 momentin 2 kohtaa ja jälkimmäisellä lisätty 5 §:n 2 momenttiin uusi 1 a kohta. Näiden lainkohtien muuttamista tullaan esittämään samalla kun peruskoulu- ja lukiolakia esitetään muutettavaksi edellä 4 luvussa mainitulla tavalla.

Hallitus on antanut Eduskunnalle esitykset edellä mainittujen valtionosuuslakien voimaantulon siirtämiseksi (hall.es. 89/1983 vp. ja 111/1983 vp.). Mikäli hallituksen esitykseen 89/1983 vp. sisältyvää voimaantulon siirtämistä ei hyväksytä, tulee tämän hallituksen esityksen valtionosuuslain voimassaolo rajoittaa 4 §:n osalta 31 päivään heinäkuuta 1984 ja mikäli esitykseen 111/1983 vp. sisältyvää voimaantulon siirtoa ei hyväksytä, tulee vastaavasti 5 §:n voimassaolo rajoittaa 31 päivään joulukuuta 1984.

7. Kustannukset

Esitykseen sisältyvistä säännöksistä aiheutuu vähäisiä kustannuksia, jotka ovat riippuvaisia kouluhallituksen myöntämistä luvista.

8. Voimaantulo

Lainsäädäntö on tarkoitus saattaa voimaan heti sen tultua eduskunnan hyväksymäksi. Lainsäädäntö tulisi kuitenkin saattaa voimaan viimeistään 1 päivästä tammikuuta 1984.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

kansakoululain 71 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 1 päivänä heinäkuuta 1957 annetun kansakoululain (247/57) 71 §:ään uusi näin kuuluva 3 momentti:

71 §

Kouluhallitus voi asianomaisen viranhaltijan hakemuksesta myöntää viranhaltijalle luvan jatkaa virantoimitusta enintään kolmen vuoden määräajan kerrallaan, jos hänen viranhoidon haittaavat esteet, joiden perusteella hänet 1 ja 2 momentin mukaisesti olisi vapautettava virantoimituksesta tai virasta, voidaan poistaa käyttäen työolosuhteiden järjestelyä, viranhaltijaa avusta-

vaa henkilöä, apuvälineitä ja muita vastaavia tukitoimia. Viranhaltijan tulee hakemukseensa liittää asiakirjat, joista ilmenevät viranhoidon jatkamisen edellytykset sekä selvitys edellä mainituista tukitoimista ja niiden antamista mahdollisuuksista esteiden poistamiseen. Kouluhallitus voi peruuttaa luvan, jos siihen on syytä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

2.

Laki

kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain 4 ja 5 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan väliaikaisesti kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista 28 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain (1112/78) 4 §:n 2 momentin 2 kohta, sekä

lisätään väliaikaisesti 5 §:n 2 momenttiin uusi 1 a kohta,

sellaisina kuin ne ovat osittain muutettuna 18 päivänä joulukuuta 1981 annetulla lailla (945/81), seuraavasti:

4 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi peruskoulun käyttökustannuksiksi luetaan:

2) oppilasasuntoloista sekä oppilaiden majoituksesta ja kyydityksestä, asuntolanhoitajain ja kansakoululain 71 §:ssä tarkoitettujen viranhaltijoiden avustavien henkilöiden palkoista ja peruskoulun viranhaltijain lakkautuspalkoista sekä niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista aiheutuvat käyttömenot; sekä

5 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi lukion käyttö-kustannuksiksi luetaan:

1 a) vaikeasti vammaisia rehtoreita ja opettajia avustavien henkilöiden palkoista ja niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista aiheutuvat menot;

Tämä laki tulee voimaan päivänä 1985 ja 5 §:n 1 momentin 1 a kohdan osalta 31
kuuta 198 ja se on 4 §:n 2 momentin päivään joulukuuta 1985.
2 kohdan osalta voimassa 31 päivään heinäkuuta

Helsingissä 18 päivänä marraskuuta 1983

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Opetusministeri *Kaarina Suonio*

1.

Laki**kansakoululain 71 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 1 päivänä heinäkuuta 1957 annetun kansakoululain (247/57) 71 §:ään uusi näin kuuluva 3 momentti

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

71 §

71 §

Kouluhallitus voi asianomaisen viranhaltijan hakemuksesta myöntää viranhaltijalle luvan jatkaa virantoimitusta enintään kolmen vuoden määräajan kerrallaan, jos hänen viranhoitoaan haittaavat esteet, joiden perusteella hänet 1 ja 2 momentin mukaisesti olisi vapautettava virantoimituksesta tai virasta, voidaan poistaa käyttäen työolosuhteiden järjestelyä, viranhaltijaa avustavaa henkilöä, apuvälineitä ja muita vastaavia tukitoimia. Viranhaltijan tulee hakemukseensa liittää asiakirjat, joista ilmenevät viranhoidon jatkamisen edellytykset sekä selvitys edellä mainituista tukitoimista ja niiden antamista mahdollisuuksista esteiden poistamiseen. Kouluhallitus voi peruuttaa luvan, jos siihen on syytä.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

2.

Laki

kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain 4 ja 5 §:n väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan väliaikaisesti kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja avustuksista sekä lainoista 28 päivänä joulukuuta 1978 annetun lain (1112/78) 4 §:n 2 momentin 2 kohta, sekä

lisätään väliaikaisesti 5 §:n 2 momenttiin uusi 1 a kohta,
sellaisina kuin ne ovat osittain muutettuna 18 päivänä joulukuuta 1981 annetulla lailla (945/81), seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

4 §

4 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi peruskoulun
käyttökustannuksiksi luetaan:

Valtionosuuteen oikeuttaviksi peruskoulun
käyttökustannuksiksi luetaan:

Voimassa oleva laki

2) oppilasasuntoloista sekä oppilaiden majoituksesta ja kyydityksestä, asuntolanhoitajain palkoista ja peruskoulun viranhaltijain lakkautuspalkoista sekä niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista aiheutuvat käyttömenot; sekä

5 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi lukion käyttökustannuksiksi luetaan:

Ehdotus

2) oppilasasuntoloista sekä oppilaiden majoituksesta ja kyydityksestä, asuntolanhoitajain ja kansakoululain 71 §:ssä tarkoitettujen viranhaltijoiden avustavien henkilöiden palkoista ja peruskoulun viranhaltijain lakkautuspalkoista sekä niistä menevistä työnantajain sosiaaliturvamaksuista aiheutuvat käyttömenot; sekä

5 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi lukion käyttökustannuksiksi luetaan:

1 a) vaikeasti vammaisia rehtoreita ja opettajia avustavien henkilöiden palkoista ja niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista aiheutuvat menot;

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 ja se on 4 §:n 2 momentin 2 kohdan osalta voimassa 31 päivään heinäkuuta 1985 ja 5 §:n 1 momentin 1 a kohdan osalta 31 päivään joulukuuta 1985.

